

Deconstruction Methodology in Qualitative Research: From Theory to Practice

Reza Mohammadi¹ , Seyfollah Fazlollahi Ghomshe²

1. Ph.D. Candidate, Department of Educational Management, Islamic Azad University, Qom Branch, Qom, Iran (Corresponding Author).

re.mohammadi@iau.ir

2. Associate Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, ToloueMehr University, Qom, Iran.

fazlollahigh@qom-iau.ac.ir

Received: 2024/11/11; Accepted: 2025/02/05

Extended Abstract

Introduction and Objectives: A deep understanding of social and cultural phenomena in today's complex world is crucial. Qualitative research, with its focus on lived experiences and constructed meanings, opens a window into these complexities. Qualitative data, particularly in social, cultural, and educational fields, require deeper analytical methods due to their multifaceted and ambiguous nature. **Deconstruction**, as an innovative approach, enables a more comprehensive examination of phenomena by challenging their various dimensions. It critiques the myth of textual "clarity" and exposes hidden aspects of philosophical traditions.

Deconstruction is a facet of metaphysical critique that interrogates structures, origins, and the role of authoritative centers. Derridean deconstruction is not destruction; rather, rooted in Jacques Derrida's thought, it engages with concepts such as **decentering**, **différance**, and the **play of meaning** to critique logocentrism. By destabilizing fixed meanings, Derrida opens the door to multiple interpretations, arguing that every text reflects the presence of the "Other," which is key to understanding meaning.

Despite its high potential, applying deconstruction in qualitative research faces challenges, including conceptual complexity, ambiguity in implementation, and the need for precise interpretation. Thus, developing an operational framework and practical strategies for deconstruction in qualitative research is essential.

This study aims to explore the methodological application of deconstruction in qualitative data analysis and propose an operational framework, addressing questions about methods, tools, advantages, challenges, and applications of deconstruction in qualitative research—particularly in social, cultural, and educational domains. The central research question is: How can deconstruction facilitate more precise analysis and interpretation of qualitative data? The ultimate goal is to provide strategies for effectively employing deconstruction to achieve a deeper understanding of phenomena.

Research Institute of
Hawzah and University

Methodology of Social Sciences and Humanities (MSSH)

Journal homepage: <https://method.rihu.ac.ir/>

Original Article

Method: This study examines deconstruction as an innovative approach to qualitative data analysis, particularly in social, cultural, and educational research. The complexity of qualitative data necessitates deeper analytical methods, such as deconstruction, which reveals hidden assumptions, internal contradictions, and power relations, enabling multifaceted and critical analysis. By reviewing the philosophical foundations of deconstruction—especially Derrida's ideas—and proposing an operational framework, this study addresses methodological questions, tools, benefits, challenges, and applications of deconstruction in qualitative research.

A systematic search of Persian-language scholarly databases was conducted using keywords such as "**deconstruction**," "**qualitative research**," "**Derrida**," "**critical analysis**," "**educational management**," and "**meaning**." Inclusion criteria were Persian-language articles on deconstruction in qualitative research. After screening titles and abstracts, 21 articles were selected for full review. Findings indicate that deconstruction, by challenging fixed meanings, enhances the understanding of social and cultural phenomena and contributes to the development of new theories.

In educational management, deconstruction critically analyzes curricula, policies, and evaluation processes, challenging conventional beliefs and fostering more equitable, learner-centered systems. For instance, deconstructing the concept of "grades" in academic assessment reveals that grades alone cannot comprehensively measure learning; attention to other dimensions—such as creativity, critical thinking, social skills, and problem-solving—is essential.

However, the complexity of deconstruction necessitates adequate training, practice, and contextual sensitivity. As a complementary approach, deconstruction strengthens critical thinking and facilitates positive transformations in the humanities. This study provides a comprehensive understanding of deconstruction by examining its strengths and weaknesses and exploring its relationship with other qualitative methods.

Results: Findings demonstrate that deconstruction, by destabilizing fixed meanings, enables a deeper understanding of social, cultural, and educational phenomena and supports the development of novel theoretical frameworks. By exposing hidden assumptions, power dynamics, and textual contradictions, deconstruction facilitates multiple interpretations and innovative analyses.

In educational management, deconstruction critiques curricula, policies, and evaluation practices, challenging dominant paradigms and promoting more equitable systems. For example, deconstructing "grading" reveals its limitations as a sole measure of learning, emphasizing the need to assess creativity, critical thinking, and problem-solving.

Additionally, deconstruction aids researchers in humanities disciplines—such as literature, philosophy, cultural studies, and social sciences—by enhancing their understanding of textual and social complexities. It enables critical analysis of concepts, discourses, and power structures, paving the way for positive social and educational change. Specifically, this study illustrates how deconstruction uncovers hidden dimensions of qualitative data, offering a more holistic understanding of phenomena.

Moreover, findings highlight deconstruction's potential as a tool for empowering marginalized groups and amplifying underrepresented voices. Ultimately, this study positions deconstruction as a complementary qualitative method that enriches phenomenological understanding.

Discussion and Conclusion: The analysis concludes that deconstruction is not only a novel tool for rethinking intellectual structures but also a means of breaking fixed interpretative molds. Results confirm that this approach enables researchers to disentangle complex concepts from traditional perspectives and offer deeper critiques. By

Research Institute of
Hawzah and University

Methodology of Social Sciences and Humanities (MSSH)

Journal homepage: <https://method.rihu.ac.ir/>

Original Article

emphasizing the fluidity of meaning and dismantling rigid frameworks, deconstruction fosters interdisciplinary opportunities, advances critical knowledge, and expands new theories.

In social and educational contexts, deconstruction transforms textual and structural critiques, revealing hidden operational effects and providing robust evidence for reconstructing justice-oriented frameworks. By delegating interpretive responsibility to readers and encouraging intellectual engagement, deconstruction balances critique and reconstruction. It also facilitates adaptable knowledge in shifting historical, linguistic, and cultural contexts, addressing conceptual challenges with fresh perspectives.

Overall, findings suggest that deconstruction, due to its capacity for theoretical revision and analytical flexibility, can serve as a complementary qualitative method. These results promise advancements in critical methodologies, with the proposed operational framework opening new horizons in humanities research. Future studies could explore deconstruction's role in empowering marginalized groups and driving social change.

Acknowledgments: We sincerely thank our esteemed professors for their invaluable guidance and support, which have been instrumental in our academic progress.

Conflict of Interest: The authors declare no financial, personal, or professional conflicts of interest in this study, which was conducted transparently.

Keywords: Deconstruction, Qualitative Research, Derrida, Critical Analysis, Educational Management, Meaning.

Cite this article: Reza Mohammadi & Seyfollah Fazlollahi Ghomshe. (2025), "Deconstruction Methodology in Qualitative Research: From Theory to Practice", Methodology of Social Sciences and Humanities, 31(122): 127-149.

Research Institute of
Hawzah and University

روش‌شناسی علوم انسانی

Journal homepage: <https://method.rihu.ac.ir/>

نوع مقاله: پژوهشی

واکاوی روش‌شناسی واسازی در پژوهش کیفی (از تئوری تا عمل)

رضا محمدی^۱، سیف‌اله فضل‌الهی قمشی^۲

۱. دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قم، قم، ایران (نویسنده مسئول).

ar.navah@scu.ac.ir

۲. دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه طلوع مهر، قم، ایران.

fazlollahigh@qom-iau.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۲۱؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۱۷

چکیده گسترده

مقدمه و اهداف: فهم عمیق پدیده‌های اجتماعی و فرهنگی در دنیای پیچیده امروز، حیاتی است. پژوهش‌های کیفی، با تمرکز بر تجارب زیسته و معانی برساخته شده، دریچه‌ای به سوی درک این پیچیدگی‌ها می‌گشایند. داده‌های کیفی، به‌ویژه در حوزه‌های اجتماعی، فرهنگی و تربیتی، به دلیل ماهیت چندوجهی و ابهام، نیازمند روش‌های تحلیلی عمیق‌ترند. «واسازی»، رویکردی نوآورانه است که با بررسی ابعاد مختلف پدیده، امکان دستیابی جامع‌تر به داده‌ها و نتایج را فراهم می‌کند. واسازی، افسانه «وضوح» متن را به چالش می‌کشد و بخش‌های پنهان سنت فلسفی را آشکار می‌کند. واسازی، وجهی از نقد متافیزیک است که با واکاوی ساختارها، خاستگاه و نقش مرکز مقتدر را برملا می‌کند. واسازی دریدایی به معنای تخریب نیست؛ بلکه ریشه در اندیشه‌های ژاک دریدا دارد و با مفاهیمی چون «مرکززدایی»، «دیفرانس» و «بازی معنا» به نقد لوگوسانترسم می‌پردازد. دریدا، با زیر سؤال بردن ثبات معنا، زمینه‌ای برای خوانش‌های چندگانه ایجاد می‌کند. او معتقد است هر متنی، حضور «دیگری» را منعکس می‌کند که کلید فهم معناست.

کاربرد واسازی در پژوهش‌های کیفی، با وجود پتانسیل بالا، با چالش‌هایی روبه‌روست. پیچیدگی مفهومی، ابهام در اجرا و نیاز به تفسیر دقیق، از جمله دشواری‌های پژوهشگران است. از این رو، تبیین چهارچوبی عملیاتی و ارائه راهکارهای کاربردی برای واسازی در پژوهش‌های کیفی، ضروری است. این پژوهش، با هدف واکاوی روش‌شناسی واسازی در تحلیل داده‌های کیفی و ارائه چهارچوبی عملیاتی، درصدد پاسخگویی به سؤالاتی در مورد روش‌ها، ابزارها، مزایا، چالش‌ها و کاربردهای واسازی در پژوهش‌های کیفی، به‌ویژه در حوزه‌های اجتماعی، فرهنگی و تربیتی است. سؤال اصلی پژوهش این است که چگونه می‌توان با واسازی، به تحلیل و تفسیر دقیق‌تر داده‌های کیفی دست یافت؟ هدف نهایی، ارائه راهکارهایی برای به‌کارگیری مؤثر واسازی و فهم عمیق‌تر پدیده‌هاست.

روش: این پژوهش، روش واسازی را به‌عنوان رویکردی نوآورانه در تحلیل داده‌های کیفی، به‌ویژه در حوزه‌های اجتماعی، فرهنگی و تربیتی بررسی می‌کند. پیچیدگی داده‌های کیفی، نیاز به روش‌های تحلیلی عمیق‌تر، مانند واسازی را ایجاد می‌کند. واسازی با آشکارسازی مفروضات پنهان، تناقضات درونی و روابط قدرت، تحلیل چندوجهی و انتقادی را ممکن می‌کند. این پژوهش با بررسی مبانی فلسفی واسازی، به‌ویژه اندیشه‌های دریدا، و ارائه چهارچوبی عملیاتی، به پرسش‌هایی در مورد روش‌ها، ابزارها، مزایا، چالش‌ها و کاربردهای واسازی در پژوهش‌های کیفی پاسخ می‌دهد. برای انجام این پژوهش مروری، جستجوی نظام‌مند منابع علمی در پایگاه‌های داده داخلی با کلیدواژه‌های «واسازی»، «پژوهش کیفی»، «دریدا»، «تحلیل انتقادی»، «مدیریت آموزشی» و «معنا» انجام شد. معیار ورود به مطالعه، مقالات فارسی‌زبان در مورد کاربرد واسازی در پژوهش‌های کیفی بود. پس از غربال‌گری اولیه عناوین و چکیده‌ها، ۲۱ مقاله برای مطالعه کامل انتخاب شدند. یافته‌ها نشان می‌دهند واسازی با زیر سؤال بردن ثبات

Research Institute of
Hawzah and University

روشن شناسی علوم انسانی

Journal homepage: <https://method.rihu.ac.ir/>

نوع مقاله: پژوهشی

معنا، به درک عمیق‌تر پدیده‌های اجتماعی و فرهنگی و توسعه نظریه‌های جدید کمک می‌کند. در مدیریت آموزشی، این رویکرد با تحلیل انتقادی برنامه‌های درسی، سیاست‌گذاری‌ها و ارزشیابی، باورهای رایج را به چالش می‌کشد و سیستم‌های عادلانه‌تر و یادگیری‌محور طراحی می‌کند. پیچیدگی و اساسی، نیاز به آموزش و تمرین کافی و توجه به زمینه را ضروری می‌کند. و اساسی به‌عنوان رویکردی مکمل، تفکر انتقادی را تقویت و زمینه تحولات مثبت در علوم انسانی را فراهم می‌کند. این پژوهش با بررسی نقاط قوت و ضعف و اساسی، درک جامع‌تری از این روش ارائه و ارتباط آن با سایر روش‌های کیفی را بررسی می‌کند.

نتایج: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که و اساسی، با زیر سؤال بردن ثبات معنا، به درک عمیق‌تر پدیده‌های اجتماعی، فرهنگی و تربیتی و توسعه چهارچوب‌های نظری نوین کمک می‌کند. این رویکرد، با آشکارسازی پیش‌فرض‌های پنهان، روابط قدرت و تناقضات درونی متن، زمینه‌ای برای خوانش‌های چندگانه و تفاسیر بدیع فراهم می‌کند. در مدیریت آموزشی، و اساسی با تحلیل انتقادی برنامه‌های درسی، سیاست‌گذاری‌ها و فرایند ارزشیابی، باورهای رایج را به چالش می‌کشد و به طراحی سیستم‌های عادلانه‌تر و یادگیری‌محور کمک می‌کند. به‌عنوان مثال، و اساسی مفهوم «نمره» در ارزشیابی تحصیلی، نشان می‌دهد که نمره نمی‌تواند به‌تنهایی معیار جامع سنجش یادگیری باشد و توجه به ابعاد دیگر یادگیری، مانند خلاقیت، تفکر انتقادی، مهارت‌های اجتماعی و توانایی حل مسئله، ضروری است.

همچنین، یافته‌ها نشان می‌دهد و اساسی می‌تواند به پژوهشگران در حوزه‌های مختلف علوم انسانی، از جمله ادبیات، فلسفه، مطالعات فرهنگی و علوم اجتماعی، در درک بهتر پیچیدگی‌های متون و پدیده‌های اجتماعی یاری رساند. با استفاده از و اساسی، می‌توان به نقد و تحلیل انتقادی مفاهیم، گفتمان‌ها و ساختارهای قدرت پرداخت و زمینه را برای تغییرات مثبت اجتماعی و تربیتی فراهم نمود. به‌طور مشخص، این پژوهش نشان داد که چگونه می‌توان با به کارگیری و اساسی در تحلیل داده‌های کیفی، به ابعاد پنهان و ناگفته پدیده‌ها دست یافت و درک جامع‌تری از آنها به دست آورد. همچنین، یافته‌ها تأکید دارند که و اساسی می‌تواند به‌عنوان ابزاری برای توانمندسازی گروه‌های به حاشیه رانده شده و تقویت صداهای نادیده گرفته شده مورد استفاده قرار گیرد. درنهایت، این پژوهش نشان می‌دهد که چگونه و اساسی می‌تواند به‌عنوان یک روش مکمل در کنار سایر روش‌های کیفی، به درک بهتر و عمیق‌تر از پدیده‌ها کمک کند.

بحث و نتیجه‌گیری: از تحلیل‌های انجام‌شده می‌توان نتیجه گرفت که رویکرد و اساسی نه تنها ابزاری نوین برای بازاندیشی در ساختارهای فکری است، بلکه زمینه‌ای برای شکستن قوالب ثابت برداشت‌های معمول فراهم می‌آورد. نتایج به‌دست‌آمده مؤید هستند که با به کارگیری این روش، پژوهشگران قادر به جداسازی مفاهیم پیچیده از دیدگاه‌های سنتی و ارائه نقدی عمیق‌تر می‌شوند. رویکرد یادشده با تأکید بر پویایی معنا و فروپاشی موانع تثبیت‌شده، فرصت‌های بین‌رشته‌ای ایجاد نموده و موجب ارتقای دانش انتقادی و بسط نظریه‌های نوین شده است. یافته‌های حاضر نشان می‌دهد تأثیر مستقیم این رویکرد در حوزه‌های اجتماعی و تربیتی موجب تحول نگرش نسبت به مسائل متنی و نقد ساختاری شده است. استفاده دقیق از اصطلاحات واژگانی و آشکارسازی اثرات پنهان عملیاتی شواهد محکم جهت بازسازی چهارچوب‌های مرتبط با عدالت ارائه نمود. این روش با واگذاری مسئولیت تفسیری به خوانندگان و ایجاد مشارکت فکری در تفسیر متون، تعادل بین نقد و بازسازی را برقرار کرده است. افزون‌برآن، امکان تطبیق شناخت در شرایط متغیر تاریخی، زبانی و فرهنگی فراهم و چالش‌های مفهومی با دیدگاهی نوین ارزیابی شده است. به‌طور کلی، نتایج پژوهش پیشنهاد می‌کند که و اساسی به‌دلیل قابلیت بازنگری مبانی نظری و انعطاف‌پذیری در تحلیل، می‌تواند به‌عنوان رویکرد مکمل در کنار سایر روش‌های کیفی به کار رود. این یافته‌ها نویدبخش توسعه روش‌های انتقادی هستند و چهارچوب عملیاتی ارائه‌شده افق‌های تازه‌ای در مطالعات علوم انسانی گشوده است. این نتایج به تبیین ساختارهای نوین و بهبود تفسیر معارف منجر شده است. پژوهش‌های آتی می‌توانند به بررسی تأثیر و اساسی بر توانمندسازی افراد و گروه‌های به حاشیه رانده شده و همچنین، به نقش آن در ایجاد تغییرات اجتماعی بپردازند.

تقدیر و تشکر: از استادان گران‌قدر که با حمایت‌ها و راهنمایی‌های ارزشمندشان، همواره الهام‌بخش و مشوق پیشرفت‌های علمی بوده‌اند، صمیمانه سپاسگزاریم.

تعارض منافع: مؤلفان اعلام می‌کنند در اجرای این پژوهش هیچ تعارض مالی، اعتباری یا شخصی وجود نداشته و مراحل تحقیق به شیوه‌ای شفاف انجام شده است.

واژگان کلیدی: و اساسی، پژوهش کیفی، دریدا، تحلیل انتقادی، مدیریت آموزشی، معنا.

استناد: رضا محمدی، سیف‌الله فضل‌اللهی قمشی (۱۴۰۴)، «واکاوی روشن‌شناسی و اساسی در پژوهش کیفی (از تئوری تا عمل)»، مجله روشن‌شناسی علوم

انسانی، ۳۱ (۱۲۲): ۱۲۷-۱۴۹.

۱. مقدمه

دنیای پیچیده و سیال امروز، فهم عمیق از پدیده‌های اجتماعی و فرهنگی را بیش از پیش ضروری کرده است. پژوهش‌های کیفی، با تمرکز بر تجارب زیسته و معانی برساخته شده، دریچه‌ای به سوی درک این پیچیدگی‌ها می‌گشایند؛ اما داده‌های کیفی، به‌ویژه در حوزه‌های اجتماعی و فرهنگی، ماهیتی چندوجهی و غنی از ابهام دارند و نیازمند رویکردهایی تحلیلی هستند که فراتر از توصیف سطحی حرکت کنند و به ژرفای معانی پنهان دست یابند. در این میان، یکی از رویکردهای نوین در این زمینه، روش «واسازی» است که به بررسی و تحلیل ابعاد مختلف یک پدیده می‌پردازد و به پژوهشگران این امکان را می‌دهد که به‌طور جامع‌تری به داده‌ها و نتایج دست یابند. درواقع، وجه مشخصه واسازی، مواجهه با معضله‌هایی است که قرار است نادیده انگاشته شوند. واسازی افسانه «وضوح» متن را متزلزل می‌کند. در پیامی که سنت فلسفی به ما عرضه کرده، قسمت‌های پنهان مانده و سرکوب شده بسیاری نهفته است (طاهرخانی و قاری سیدفاطمی، ۱۴۰۱).

واسازی وجه دیگر نقد متافیزیک است، می‌خواهد با اوراق کردن ساختارها، درحقیقت کشف حجاب کند و در این مسیر، خاستگاه و نقش مرکز مقتدر، مسلط و متعالی را در ساختار آشکار کند. ازاین‌رو، واسازی دریدایی یا ساختارشکنی مفهوم نابود کردن و خراب کردن را با خود حمل نمی‌کند (خنifer و مسلمی، ۱۳۹۵، ص ۳۸۷). این رویکرد، ریشه در اندیشه‌های ژاک دریدا، فیلسوف پساساختارگرا، دارد و با مفاهیمی چون «مرکز زدایی»، «دیفرانس» و «بازی معنا» به نقد لوگوسانتریسم و متافیزیک حضور می‌پردازد. دریدا با زیر سؤال بردن ثبات معنا و آشکارسازی ماهیت سیال و چندوجهی آن، زمینه‌ای را برای خوانش‌های چندگانه و تفاسیر بدیع از متون و پدیده‌ها فراهم می‌کند.

با وجود ظرفیت‌های بالقوه واسازی در تحلیل داده‌های کیفی، کاربرد این روش در پژوهش‌های اجتماعی و فرهنگی با چالش‌هایی نیز همراه است. پیچیدگی مفهومی، ابهام در اجرا، و نیاز به تفسیرهای دقیق و موشکافانه، از جمله مواردی هستند که پژوهشگران را با دشواری‌هایی مواجه می‌کنند. ازاین‌رو، تبیین چهارچوبی عملیاتی و ارائه راهکارهایی کاربردی برای به‌کارگیری واسازی در پژوهش‌های کیفی، ضرورتی انکارناپذیر است.

این پژوهش با هدف واکاوی روش‌شناسی واسازی در تحلیل داده‌های کیفی و ارائه چهارچوبی عملیاتی برای اجرای این روش، به دنبال پاسخگویی به سؤالاتی در مورد روش‌ها، ابزارها، مزایا، چالش‌ها و کاربردهای واسازی در پژوهش‌های کیفی است. به‌طورخاص، این پژوهش می‌کوشد تا به این پرسش اصلی پاسخ دهد که چگونه می‌توان با استفاده از روش واسازی، به تحلیل و تفسیر دقیق‌تر و عمیق‌تری از داده‌های کیفی در حوزه‌های اجتماعی و فرهنگی دست یافت؟ در ادامه، با مرور ادبیات و پیشینه پژوهش، به بررسی مبانی نظری واسازی و کاربردهای آن در پژوهش‌های کیفی خواهیم پرداخت.

۲. ادبیات و پیشینه پژوهش

پژوهش کیفی به‌عنوان یک رویکرد تحقیقاتی، بر درک عمیق و معنادار از پدیده‌ها تأکید دارد و از روش‌های مختلفی مانند مصاحبه، مشاهده و تحلیل محتوا بهره می‌برد. یکی از ویژگی‌های کلیدی پژوهش کیفی، تأکید بر تجارب فردی و زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی است که به پژوهشگران این امکان را می‌دهد تا به درک عمیق‌تری از معانی و تفسیرهای افراد دست یابند. این رویکرد، در مقابل روش‌های کمی که بر اندازه‌گیری و تحلیل آماری داده‌ها تمرکز دارد، به بررسی پدیده‌ها از زوایای انسانی و اجتماعی می‌پردازد.

ریشه‌های واسازی، به سده‌ها پیش از میلاد بازمی‌گردد. از ۴۰۰ سال پیش از میلاد و پرسشگری سقراطی که ساختارهای ذهنی را به چالش می‌کشید تا ۵۰۰ سال قبل از میلاد و استدلال‌های واسازانه پیامبرانی چون حضرت ابراهیم (علیه السلام) در ۱۵۰۰ میلادی، با ظهور روش‌شناسی به‌عنوان یک جنبش فکری، نگاهی پلورالیستی به متون شکل گرفت. سپس، در قرن هفدهم، نقد ساختار تفسیر متون و محتوا و نفی تأویل‌های سنتی آغاز شد قرن بیستم، نقطه عطفی در تاریخ واسازی است. در دهه ۱۹۶۰، دریدا با طرح روش واسازی

به‌عنوان خنثی‌سازی عقل‌مداری، شالوده‌فکری جدیدی بنا نهاد و با ساختارشکنی فمینیستی، انقلابی در این روش ایجاد کرد. دهه ۱۹۷۰ شاهد نقادی آرای دریدا توسط متفکرانی چون ایگلتون، ژریک، و کاپوتو بود. از دهه ۱۹۹۰ به بعد، کاربرد واسازی در رسانه‌ها، مقالات، و کنفرانس‌ها گسترش یافت و در سال ۲۰۰۵، بار دیگر به ریشه‌های سقراطی خود بازگشت. در سال ۲۰۱۵، شاهد کاربرد گسترده این روش در عرصه‌های مختلف هستیم و این مسیر تکاملی همچنان ادامه دارد (خنifer و مسلمی، ۱۳۹۵، ص ۳۸۹).

در کشور ما ازجمله اصطلاحات رایج برای واسازی، واژه‌هایی همچون ساختارشکنی، شالوده‌شکنی، بن‌فکنی و وارونه‌سازی دیده می‌شود؛ اما در کشور ما به واسازی نیز معنا شده است. به نظر می‌رسد واسازی ترجمه مناسب‌تری است؛ زیرا بر جنبه سازنده بودن و امکان برساختن معنای جدید تأکید دارد. اندیشه دریدا نخست در حوزه نقد ادبی مؤثر افتاد و سپس وجوه فلسفی آن برملا شد. وی نخست در کار مطالعه پدیدارشناسی برآمد و ضمن ترجمه بعضی از آثار هوسرل، کتاب معروف آوار و پدیدار را تحت‌تأثیر او نوشت تا در معناشناسی هوسرلی جایی برای نشانه بیابد (خاتمی، ۱۳۸۶).

ژاک دریدا، فیلسوف فرانسوی، با مقاله ساختار، نشانه و بازی در گفتمان علوم انسانی سرآغاز جریان فکری شد که اغلب به‌عنوان پس‌اساختارگرایی شناخته می‌شود. دریدا در این مقاله و آثار بعدی‌اش، مفاهیمی کلیدی همچون ساختار، مرکز، مدلول استعلایی، حضور، خاستگاه، بازی و تأویل را به چالش کشید که بعدها سنگ بنای نظریه «واسازی» او شدند. او با نقد متفکرانی چون هوسرل، سوسور و لوی - استروس، معتقد بود: ساختارگرایان، با تمرکز صرف بر ساختار ثابت و از پیش تعیین‌شده متن، مانع از درک معنا و مضمون واقعی آن می‌شوند (آهی، طاهری، ۱۳۹۷).

به روایت ژاک دریدا، واسازی روشی برای خواندن، تفسیر و نگارش متون است که ثبات ظاهری آنها را به چالش می‌کشد. این رویکرد، معنا را نه امری ثابت و قطعی، بلکه حاصل بازی بی‌پایان تفاوت‌ها می‌داند که توسط قراردادهای اجتماعی شکل می‌گیرد. دریدا معتقد است: متون، با تحمیل ساختار و انسجام، تفاوت‌ها را سرکوب می‌کند. واسازی، ایده وجود معنای واحد و قطعی در متن را رد می‌کند. در عوض، دریچه‌ای به سوی تفسیرهای متعدد و به یک اندازه معتبر می‌گشاید (Wright & et al., 2018). او مفروضات فلسفی سنتی غرب در مورد توانایی زبان برای بازنمایی حقیقت مطلق یا معنای ثابت را به چالش کشید. استدلال‌های او نشان داد که معنا هرگز به‌طور کامل وجود ندارد؛ بلکه پیوسته به نشانه‌های دیگر تغییر می‌کند. او تفاوت را برای توضیح این روند مداوم توسعه معنا معرفی کرد.

به‌دیگرسخن، هیچ «مدلول استعلایی» یا حقیقت ازپیش‌تعیین‌شده‌ای وجود ندارد که متن به آن ارجاع دهد. دریدا اصطلاح «différance» (تفاوت و تأخیر) را برای اشاره به این فرایند بی‌وقفه تولید معنا و تعویق رسیدن به معنای نهایی ابداع کرد. به باور او، معنا از طریق بازی تفاوت‌ها و روابط درونی عناصر متن ایجاد می‌شود و این بازی هیچ‌گاه به نقطه پایانی نمی‌رسد. دریدا این فرایند را «واسازی» نامید؛ یعنی آشکارسازی پیش‌فرض‌های پنهان و سلسله‌مراتب معنایی که در هر متنی وجود دارند و به‌طور موقت به آن انسجام می‌بخشند. واسازی را می‌توان یک حادثه نامید؛ حادثه‌ای که در ناهشیاری رخ می‌دهد و تمایزات و تفاوت‌های طبیعی و قراردادی را معلق می‌کند و آن را به تعویق می‌اندازد (شاقول و مرتضوی، ۱۳۸۹).

با تقسیم واسازی به دو گونه درونی و بیرونی، واسازی درونی بر فرایندی خودانگیخته و طبیعی تأکید دارد که به کشف حقیقت منجر می‌شود. مانند کاوش در لایه‌های معنایی یک متن برای رسیدن به معنای اصلی و نهفته. در اینجا تمرکز بر خود متن و کشف تناقضات درونی آن برای رسیدن به فهم عمیق‌تر است و واسازی بیرونی بر مفاهیمی چون عدالت، تفاوت و دیگری تمرکز دارد. در اینجا واسازی به ابزاری برای نقد نابرابری‌ها و سلسله‌مراتب‌های اجتماعی تبدیل می‌شود. هدف ایجاد فضایی برای به رسمیت شناختن «دیگری» و برقراری عدالت است. به‌عنوان مثال، واسازی بیرونی می‌تواند برای نقد متونی استفاده شود که صداهای به حاشیه رانده شده را نادیده می‌گیرند (یوسفی و دیگران، ۱۳۹۴).

دریدا به تأسی از هایدگر واژه *destruktion* را به فرانسه دی کانستراکسیون^۱ ترجمه کرد؛ زیرا در زبان فرانسه واژه *destruktion* دارای منفی انهدام و تخریب است؛ از این رو پیشوند *de* را که دارای مفهومی ایجابی است به واژه *construction* افزود (دریدا، ۱۳۹۵، ص ۴۳). با وجود این، باید توجه داشت که واسازی به معنای تخریب و ویرانی به معنای فیزیکی آن نیست؛ بلکه به معنای نوعی واکاوی انتقادی مفاهیم و ساختارهای فکری است و در پی آشکارسازی پیش‌فرض‌ها، سلسله‌مراتب‌ها و بنیادهای پنهان در پس مفاهیم و نظام‌های فکری است که اغلب بدیهی انگاشته می‌شوند (بالو، ۱۴۰۰).

در نهایت، می‌توان گفت: بسیاری از تعارضات موجود در متون، با تحلیل منطقی قابل‌رفع هستند و به جای انکار مطلق ساختار، باید به اصلاح ساختار منطقی متون پرداخت. به عبارت دیگر، تمرکز دریدا بر ناپایداری و سیالیت معنا در متون، هرچند زمینه‌ساز نقدهای بدیع و ارزشمندی شده است، اما نباید به نادیده گرفتن نقش تحلیل منطقی در فهم متون منجر شود.

ژاک دریدا، فیلسوف فرانسوی و بنیان‌گذار مکتب واسازی، معتقد است: نظام‌های دانش غربی بر مبنای یک «مرکز» شکل می‌گیرند. این مرکز، همچون حقیقتی مطلق، چهارچوبی برای سازمان‌دهی دانش فراهم می‌کند؛ اما دریدا نقش دوگانه این مرکز را برجسته می‌کند: از یک سو، مرکز امکان انسجام و نظام‌مندی دانش را فراهم می‌آورد (مانند تلاش برای رسیدن به تفسیری قطعی در نقد ادبی، یا تشخیص در پزشکی) و از سوی دیگر، همین مرکز به عاملی محدودکننده بدل می‌شود و با تعیین حدود اعتبارسنجی، از تکرار و آزادی معنا جلوگیری می‌کند. به دیگر سخن، نظام دانش، خود را حول این مرکز تثبیت می‌کند و به واسطه آن، به خودش اعتبار می‌بخشد، بدون آنکه راه‌های دیگر رسیدن به حقیقت را بپذیرد. دریدا این مرکزگرایی را عاملی پنهان می‌داند که به دلیل طبیعی جلوه‌کردن، کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد (وبستر و بارانی، ۱۳۷۳). دریدا اصول اصلی واسازی را در کتاب تأثیرگذار خود با عنوان از گراما تولوژی^۲ ارائه و چهارچوبی را ایجاد کرد که تحلیل ادبی را متحول کرد. مفاهیم اساسی ساختارشکنی عبارت‌اند از:

• **لوگوسانتریسم:**^۳ در زبان یونانی لوگوس^۴ دارای معانی متعددی چون گفتار، روایت و عقل، درایت، دلیل، تناسب و پسوند و سانتریسم^۵ به معنای محوری، مرکزیت و کانونی بودن است. تمایل ذاتی برای قراردادن معنا در مرکز توجه اشاره دارد. در این دیدگاه، زبان و کلمات به عنوان حاملان ثابت و معانی مشخص در نظر گرفته می‌شوند. در بسیاری از متون فلسفی و ادبی، نویسندگان سعی می‌کنند معنای مشخصی را منتقل کنند. به عنوان مثال، در آثار افلاطون، مفاهیم ایده‌ها و حقیقت‌ها به گونه‌ای ارائه می‌شود که گویی این معانی ثابت و تغییرناپذیر هستند. در اینجا، افلاطون به نوعی لوگوسانتریسم را نمایندگی می‌کند.

• **تحلیل متنی:**^۶ به خواندن دقیق متون برای آشکار کردن تضادها و تناقضات درون آنها اشاره دارد. این روش به دنبال کشف لایه‌های پنهان معنا در متن است. در تحلیل آثار شکسپیر، به ویژه در نمایشنامه «هملت»، می‌توان تضادهای درونی شخصیت‌ها و تناقضات اخلاقی را مشاهده کرد. این تضادها نشان‌دهنده پیچیدگی‌های انسانی و چالش‌های وجودی هستند که از طریق تحلیل متنی قابل‌شناسایی‌اند و یکی از عواملی است که آثار شکسپیر را تا این اندازه ماندگار کرده است.

• **دیفرانس:**^۷ به توسعه مداوم و به تعویق انداختن معنا اشاره دارد. این مفهوم نشان می‌دهد که معنا هرگز به طور کامل و نهایی به دست نمی‌آید و همواره در حال تغییر و تحول است. استراتژی دیفرانس، هویت مستقل و ثابت «خودی» و «دیگری» را به چالش می‌کشد. این مفهوم، تفاوت را در دو بُعد زمان (به صورت تعویق) و مکان (به صورت تفاوت) برجسته می‌کند. به دیگر سخن، دیفرانس، حضور رد پای دیگری را در درون متن آشکار می‌کند. دریدا معتقد است: هر متنی، در ابعاد زمان و مکان، حضور دیگری

1. Deconstruction
2. Of Grammatology
3. Logocentrism
4. logos
5. centism
6. Textual Analysis
7. Différance

را در خود منعکس می‌کند و از آن تأثیر می‌پذیرد (نجومیان، ۱۳۸۵، ص ۲۱۵). در شعرهای پست‌مدرن، مانند آثار لورکا، می‌توان دید که هر بار که خواننده به معنای خاصی می‌رسد، با لایه‌های جدیدی از معنا مواجه می‌شود که خوانش را پیچیده‌تر می‌کند. در اشعار او، واژه‌ها و تصاویری وجود دارند که همواره به تعویق می‌افتند و معنای نهایی را به دست نمی‌دهند.

• انتشار:^۱ به پراکندگی معنای اشاره دارد که نمی‌توانند به یکپارچگی برسند. این مفهوم نشان می‌دهد که معانی در متن‌ها به‌طور هم‌زمان و در سطوح مختلف وجود دارند و نمی‌توان آنها را به یک معنا یا تفسیر واحد تقلیل داد. در رمان صد سال تنهایی اثر گابریل گارسیا مارکز، معانی و داستان‌ها به‌گونه‌ای متداخل و پراکنده وجود دارند که هر خواننده می‌تواند برداشت‌های متفاوتی از آن داشته باشد. این رمان پر از نمادها و معانی چندگانه است که هر کدام می‌توانند به شیوه‌های مختلف تفسیر شوند.

۳. واژگون ساختن اولویت تقابل‌های دوتایی

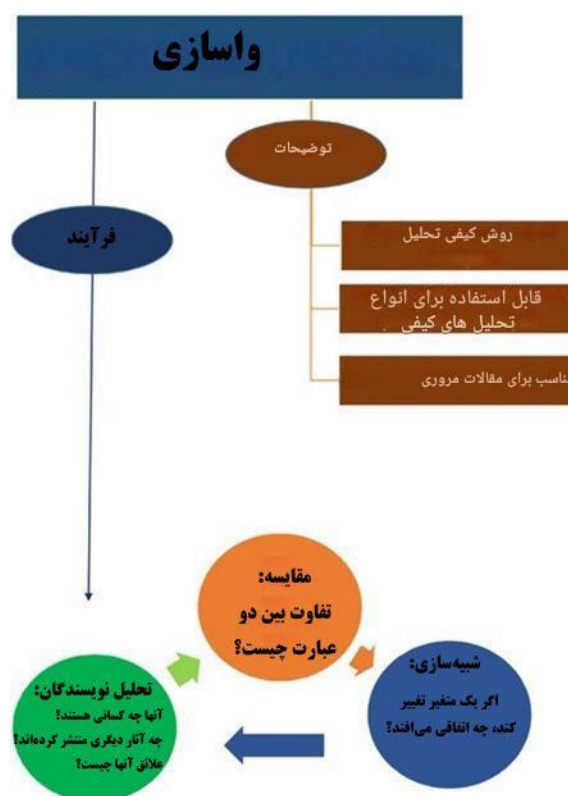
این مفاهیم متقابل و متضاد مانند حضور/غیاب، گفتار/نوشتن، و مذکر/مؤنث به‌جای هم‌زیستی مسالمت‌آمیز، ساختارهای سلسله‌مراتبی ایجاد می‌کنند، جایی که یک عنصر بر عنصر دیگر مسلط است؛ یعنی اگر متافیزیک، گفتار را بر نوشتار برتری می‌دهد، باید نوشتار را در کانون توجه قرار داد یا برای به زیر کشیدن سلطه حضور، به غیاب متوسل شد؛ اما غیاب، غیاب یک حضور است در اینجا جای متن و حاشیه عوض می‌شود و حضور دوباره باز می‌گردد تا سلطه غیاب را به زیر بکشد. دریدا متوجه است که خود غیاب نباید دوباره به بازسازی تقابل‌های متافیزیکی بینجامد؛ پس حضور نیز در مقابل به مثابه غیاب غیاب معرفی می‌شود نه غیاب اولیه است نه حضور، پیرامون نفی مرکز است و نفی مرکز باز نفی پیرامون را دربر خواهد داشت (فتح‌زاده، ۱۳۹۰)؛ بنابراین دریدا معتقد است: هر ساختاری (اعم از زبان، فرهنگ، نهادهای اجتماعی و...) بر پایه تقابل‌های دوتایی بنا شده است. در این تقابل‌ها، یکی از دو قطب به‌عنوان اصل/مرکز/خوب و دیگری به‌عنوان فرع/حاشیه/بد تعریف می‌شود.

برای مثال، در ساختار سنتی خانواده، مرد اغلب به‌عنوان قطب اصلی و زن به‌عنوان قطب فرعی در نظر گرفته می‌شد. یا در نظام‌های زبانی، برخی معانی به‌عنوان معانی اصلی و برخی دیگر به‌عنوان معانی فرعی یا استعاره دسته‌بندی می‌شوند. و اسازی به‌دنبال جابه‌جا کردن این تقابل‌هاست. این جابه‌جایی به معنای نپذیرفتن سلطه امر کانونی بر امر پیرامونی و درنهایت به‌دنبال دستیابی بر عدالت است (کریمی گیلده و همکاران، ۱۳۹۵). برای مثال، و اسازی ساختار سنتی خانواده می‌تواند به ایجاد الگوهای جدیدی از روابط خانوادگی منجر شود که در آنها، زن و مرد از حقوق و مسئولیت‌های برابرتری برخوردار باشند. نکته کلیدی در نظریه دریدا این است که این سلسله‌مراتب، طبیعی یا ذاتی نیستند؛ بلکه ساخته دست بشر و در طول تاریخ شکل گرفته‌اند. و اسازی تلاش می‌کند تا این سلسله‌مراتب را آشکار کند و سپس برهم بزند. این برهم‌زدن از طریق نشان‌دادن وابستگی متقابل دو قطب تقابل و ناپایداری مرزهای میان آنها صورت می‌گیرد.

۴. اصل عدم تعین^۲

یعنی قطعیت ارزش یک طیف در تقابل با طیف دیگر را در معرض پرسش قرار دهیم و مثلاً، اگر تاکنون حقیقت در فلسفه مورد توجه بوده است، مجاز را و ارسی کنیم و به‌طور کلی، ارزش‌گذاری عملی خود را براساس همین عدم قطعیت و تعین پایه‌ریزی کنیم؛ یعنی باید این دوگانگی را براساس تضاد و تقابل قرار گرفته زیور و کنیم. تحلیل ساختار شکنی متون را فرایندهای تاریخی و فرهنگی پیچیده‌ای می‌بیند که در رابطه بین آثار مکتوب و مؤسسات نوشتاری نهفته است. مفاهیم سنتی متون دارای مراکز معنایی قابل‌شناسایی با چالش‌هایی از این دیدگاه روبه‌رو هستند که نشان می‌دهد معنا به‌طور پیوسته از طریق تعامل تفاسیر مختلف تکامل

می‌یابد. متون حاوی معانی متعدد و اغلب متضاد هستند که در برابر تقلیل به یک تفسیر واحد و قطعی مقاومت می‌کنند. متنی که خوانده نشود، متن نیست دست‌کم نویسنده در هنگام نوشتن اثر خود، نخستین خواننده متن است؛ کسی که ممکن است تنها خواننده نیز باشد. او خود در جریان تفسیری دال‌هایی که به قلم او تعلق ندارند، شرکت می‌کند (زنده‌باد و همکاران، ۱۴۰۲).

شکل ۱: واسازی (روش، توصیف و کاربرد)

واسازی، به‌عنوان یک روش کیفی تحلیل، در انواع تحلیل‌های کیفی، به‌ویژه مقالات مروری، کاربرد دارد. این روش با تحلیل نویسندگان آغاز می‌شود که شامل بررسی هویت، آثار منتشر شده و علائق آنهاست. برای مثال، در بررسی تطبیقی دو نظریه یادگیری اجتماعی، واسازی می‌تواند با تحلیل پیشینه و گرایش‌های فکری بندورا و آلپورت، زمینه‌های اجتماعی و روان‌شناختی شکل‌گیری نظریاتشان را روشن کند. سپس، با مقایسه مفاهیم کلیدی دو نظریه مانند «خودکارآمدی» در نظریه بندورا^۱ و «ویژگی‌های شخصیتی» در نظریه آلپورت،^۲ تفاوت‌ها و شباهت‌های آنها آشکار می‌شود. درنهایت، با شبیه‌سازی، می‌توان تأثیر تغییر یک متغیر، برای مثال، نقش «تقویت» در یادگیری، را بر هر دو نظریه سنجید و پیامدهای متفاوت آنها را در عمل بررسی کرد.

۵. نقش محقق در واسازی متن

دریدا معتقد است که خواننده، به‌مثابه کاشفی فعال، در خلق معنای متن مشارکت می‌کند. معنا نه امری ثابت و ازپیش‌تعیین‌شده، بلکه حاصل تعامل پویای خواننده با متن و غیاب‌های آن است. متن، همچون پازلی ناتمام، خواننده را به تکمیل و تفسیر دعوت می‌کند. واسازی، با زیر سؤال بردن منطق درونی متن و آشکارسازی تناقض‌ها و ابهامات، نشان می‌دهد که معنا امری سیال و چندوجهی است. هیچ تفسیر نهایی و قطعی وجود ندارد و معنا در تکرار تفاسیر مدام در حال تکامل است. دریدا با ناپایداری‌سازی

1. Albert Bandura

2. Gordon Willard Allport

معنای واحد، قدرت نهفته در آن را به چالش می‌کشد.

محقق واسازی، با دقتی علمی و نگاهی نقادانه، به کالبدشکافی متن می‌پردازد. او با ابزارهای تحلیلی، لایه‌های پنهان متن، از پیش‌فرض‌های ناگفته تا روابط قدرت را آشکار می‌کند. انتخاب متن مناسب و تفسیر دقیق آن، مبتنی بر شواهد و مستندات، از ارکان این روش است. درنهایت، محقق با زبانی روشن و قابل‌فهم، نتایج پیچیده تحلیل خود را ارائه می‌دهد. همچون، او جراحی ماهر، با تیغ تیز نقد و دانش، به واکاوی متن پرداخته و حقایق پنهان آن را آشکار می‌کند.

تحقیقات متعددی در زمینه کاربرد روش‌های کیفی و واسازی در علوم اجتماعی و انسانی انجام شده است. به‌عنوان مثال، در پژوهش‌های انجام شده توسط کریمی و همکاران (۱۳۹۵)، رحیمی زنجانیر و همکاران (۱۳۹۸) و منتظر قائم و غلامی (۱۳۹۱) از روش‌های کیفی و واسازی برای تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از مصاحبه‌های عمیق با گروه‌های مختلف اجتماعی استفاده شده است. این مطالعات نشان می‌دهند که واسازی می‌تواند به درک بهتر از دینامیک‌های اجتماعی و فرهنگی کمک کند و به پژوهشگران این امکان را می‌دهد تا به ابعاد پنهان پدیده‌ها دست یابند.

با توجه به اینکه پژوهش‌های کیفی و به‌ویژه روش‌های واسازی در تحلیل و تفسیر داده‌ها به‌طور فزاینده‌ای در حال گسترش هستند، لازم است تحقیقات بیشتری در این زمینه انجام شود. بررسی و تحلیل ساختارهای اجتماعی، تربیتی و فرهنگی از طریق واسازی می‌تواند به توسعه نظریه‌ها و مدل‌های جدید در علوم اجتماعی و تربیتی کمک کند و به پژوهشگران این امکان را می‌دهد که به درک بهتری از پدیده‌های پیچیده اجتماعی دست یابند. درواقع، واسازی در پژوهش‌های تربیتی و اجتماعی، رویکردی انتقادی است که می‌کوشد پژوهشگران را از بند پارادایم‌های فکری رایج، به‌ویژه روش‌های کمی و کیفی خطی و قاعده‌محور رها کند.

این پارادایم‌ها، غالباً به بازتولید روابط قدرت، دانش و گفتمان مسلط منجر می‌شوند و در نتیجه، وضعیت موجود اجتماعی و تربیتی را تثبیت می‌کنند. واسازی با زیر سؤال بردن ساختارها، گفتمان‌ها و روش‌های علمی مرسوم در پژوهش‌های تربیتی، در پی آشکارسازی و بی‌ثبات کردن آنهاست. هدف این رویکرد، دستیابی به فهمی عمیق‌تر از متون تربیتی و رهایی گفتمان‌های به حاشیه رانده شده و اقلیت‌ها از سلطه گفتمان مسلط است. درنهایت، واسازی درصدد ایجاد شرایط انسانی‌تری در عرصه تربیت است (بهبادی و فضل الهی قمشی، ۱۳۹۸).

بنابراین، می‌توان گفت: واسازی با به چالش کشیدن پیش‌فرض‌های پنهان در روش‌های پژوهش سنتی، زمینه را برای ظهور صداها و خاموش و نادیده گرفته شده فراهم می‌کند. این رویکرد معتقد است که حقیقت، ثابت و ازپیش‌تعیین شده نیست؛ بلکه در شبکه‌ای از روابط قدرت و گفتمان شکل می‌گیرد. بنابراین، واسازی با آشکارسازی این روابط پنهان، امکان بازاندیشی و تغییر در وضعیت موجود را فراهم می‌آورد و می‌تواند به‌عنوان یک ابزار قدرتمند در علوم انسانی، به‌ویژه در رشته‌هایی مانند ادبیات، فلسفه، مطالعات فرهنگی، علوم تربیتی و اجتماعی استفاده شود.

۶. جایگاه روش پژوهش کیفی واسازی در حوزه مدیریت آموزشی

واسازی در مدیریت آموزشی، با نظریه انتقادی و مفهوم عدالت آموزشی پیوند نزدیکی دارد. نظریه انتقادی، با تمرکز بر نابرابری‌ها و بی‌عدالتی‌های اجتماعی، به دنبال ایجاد تغییرات اساسی در نظام‌های آموزشی است. واسازی، با ابزارهای تحلیلی خود، به شناسایی مکانیسم‌های تولید و بازتولید نابرابری در آموزش کمک می‌کند. این رویکرد، با آشکارسازی تأثیر عوامل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی بر فرصت‌های آموزشی، به ایجاد سیاست‌ها و برنامه‌هایی عادلانه‌تر و دموکراتیک‌تر منجر می‌شود.

واسازی، به‌عنوان روشی تحلیلی و انتقادی، در سال‌های اخیر جایگاهی ویژه در حوزه مدیریت آموزشی یافته است. با تمرکز بر لایه‌های زیرین آموزش، این رویکرد به دنبال ریشه‌یابی قدرت، نابرابری و پیش‌فرض‌های پنهانی است که بر نظام آموزشی حاکم‌اند. تعلیم و تربیت پست‌مدرن تحت تأثیر اندیشه‌های ساختارشکنانه به دنبال تربیت انسان‌هایی منتقد بوده و به نوآوری و خلاقیت متکی است. دریدا نیز به‌عنوان فیلسوفی خالق به دنبال ساختارشکنی و نگاهی متفاوت و جدید به پدیده‌هاست. در زمینه بهره‌گیری از

اندیشه‌های دریدا در حوزه تعلیم و تربیت، برخی از پژوهشگران به دلالت‌های دیدگاه‌های دریدا در باب فرایند تعلیم و تربیت توجه داشته‌اند دسته‌ای دیگر از رویکرد و اساسی برای حل مسائل تربیتی استفاده کرده‌اند و برخی دیگر از پژوهشگران نیز افزون‌بر بررسی اندیشه‌های تربیتی دریدا به نقد آن پرداخته‌اند (کریم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۸).

کاربست این دیدگاه در موضوعات آموزشی و تعیین اهداف تربیتی بیانگر این است که اهداف تربیتی تعیین شده برای نظام آموزشی باید ناظر بر عدالت بوده و عناصر فراموش شده و حاشیه‌ای هر جامعه را مدنظر قرار دهند. همچنین، پرورش تفکر انتقادی باید در رأس برنامه‌ها و اهداف تربیتی قرار گیرد (یوسفی، ۱۳۹۷).

دریدا دانشگاه را نهادی چندوجهی با مسئولیت‌های پیچیده فلسفی، اخلاقی و تربیتی می‌داند. ماهیت دانشگاه تعریف‌ناپذیر و نامشروط است و نیازمند بازاندیشی بر اساس نیازهای زمانه است. پرسش‌هایی مانند دلیل وجودی دانشگاه، هویت آن در پیوند با جامعه و تکنولوژی، خود آیینی، تعامل دانشکده‌ها، و جایگاه علوم انسانی، همواره مطرح است. دریدا برای رهایی دانشگاه از قیود بیرونی، ساخت‌شکنی از دانشگاه، خود آیینی، آموزش و پژوهش دیگر محور، مطالعات میان‌رشته‌ای، و توجه به علوم انسانی جدید را پیشنهاد می‌کند (کریمی، ۱۴۰۲).

با این نگاه عمیق، می‌توان به درک بهتری از چالش‌ها و فرصت‌های پیش روی مدیریت آموزشی دست یافت و راهکارهای نوآورانه‌ای برای ارتقای کیفیت آموزش و پرورش ارائه داد. یکی از مهم‌ترین کاربردهای و اساسی در مدیریت آموزشی، تحلیل انتقادی برنامه‌های درسی و محتوای آموزشی است. با استفاده از این روش می‌توان به بررسی قدرت‌نمایی مفاهیم خاص، حذف یا نادیده گرفتن برخی از دیدگاه‌ها و ارزش‌ها، و همچنین تأثیر عوامل اجتماعی، فرهنگی و سیاسی بر شکل‌گیری برنامه‌های درسی پرداخت. این تحلیل به ما کمک می‌کند تا به جای پذیرش بی‌چون و چرای برنامه‌های موجود، به دنبال ایجاد برنامه‌هایی باشیم که به‌طور جامع‌تر به نیازها و تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان پاسخ دهند. به عنوان مثال، کتاب‌های علوم دوره ابتدایی را در نظر بگیریم. با استفاده از تحلیل انتقادی در روش و اساسی، می‌توان به این سؤالات پاسخ داد:

- چه تصویری از علم و دانشمند در این کتاب‌ها ارائه می‌شود؟
- چه مفاهیمی در این کتاب‌ها برجسته شده و چه مفاهیمی نادیده گرفته شده‌اند؟
- چه عوامل اجتماعی، فرهنگی و سیاسی بر محتوای این کتاب‌ها تأثیر گذاشته‌اند؟

بنابراین، می‌توان به‌طور انتقادی به برنامه‌های درسی موجود نگاه کرد و به دنبال ایجاد برنامه‌هایی بود که به‌طور جامع‌تر به نیازهای دانش‌آموزان و جامعه پاسخ دهند. همچنین، و اساسی به ما کمک می‌کند تا به نقش قدرت در شکل‌گیری سیاست‌های آموزشی و تصمیم‌گیری‌های مدیریتی پی ببریم. با تحلیل انتقادی متون آموزشی، سیاست‌ها و گفتمان‌های آموزشی، می‌توان به شناسایی گروه‌های دارای قدرت و نحوه اعمال نفوذ آنها بر نظام آموزشی پرداخت. برای نمونه، در دوران همه‌گیری کووید-۱۹، بسیاری از مدارس و دانشگاه‌ها به ناچار به آموزش برخط روی آوردند. این تغییر ناگهانی در نظام آموزشی فرصت خوبی را برای تحلیل قدرت و سیاست در آموزش فراهم کرد.

- چه کسانی در تصمیم‌گیری برای انتقال آموزش به فضای برخط نقش داشتند؟
- چه فناوری‌هایی برای آموزش برخط انتخاب شدند؟
- چه محتواهایی برای آموزش برخط تولید شد؟
- چه معیارهایی برای ارزیابی دانش‌آموزان در آموزش برخط در نظر گرفته شد؟

این آگاهی به ما امکان می‌دهد تا به دنبال ایجاد نظام‌های آموزشی عادلانه‌تر و دموکراتیک‌تر باشیم. در حوزه پژوهش‌های آموزشی، و اساسی می‌تواند به عنوان یک ابزار قدرتمند برای تحلیل داده‌های کیفی استفاده شود. با استفاده از این روش، می‌توان به بررسی عمیق‌تر مصاحبه‌ها، مشاهدات و دیگر داده‌های کیفی پرداخت و به کشف مفاهیم پنهان و روابط پیچیده بین پدیده‌های

آموزشی دست یافت. فرض کنید در حال مطالعه یک سیاست آموزشی هستید که می‌گویید: «تمام دانش‌آموزان باید در امتحانات نهایی نمره بالاتر از ۷۰ درصد کسب کنند تا به مرحله بعدی بروند». برای استفاده از واسازی، باید به نکات زیر توجه کنید:

۱. شناسایی تضادها و تناقض‌ها: این سیاست می‌تواند به تضادهایی با مفاهیمی مثل عدالت آموزشی برخورد کند. برای مثال، آیا همه دانش‌آموزان از فرصت‌های برابر برای دستیابی به این نمره برخوردارند؟ آیا تفاوت‌های فردی، فرهنگی و اجتماعی در این سیاست در نظر گرفته شده است؟

۲. بررسی ساختارهای زبانی: عباراتی مانند «همه» و «باید» به نظر قطعی و قطعی می‌آیند. واسازی به ما کمک می‌کند تا بفهمیم که چگونه این عبارت‌ها به ایجاد معنای مستقر و طبیعی شده کمک کرده‌اند. آیا واقعاً «همه» می‌تواند به این استاندارد برسند؟

۳. نقد مفاهیم و فرضیات پنهان: فرضیات ضمنی این سیاست چیست؟ برای مثال، اینکه موفقیت آموزشی تنها با نمره‌دهی کمی قابل سنجش است، آیا این فرض منطقی است؟ واسازی به ما امکان می‌دهد این مفاهیم را نقد کنیم.

۴. ارائه تفسیرهای جدید: پس از شناسایی تضادها و نقد مفاهیم پنهان، می‌توان تفسیرهای جدیدی از سیاست ارائه کرد. برای مثال، پیشنهادی مبنی بر توجه به ارزیابی‌های کیفی و مهارت‌های مختلف به جای تمرکز صرف بر نمره‌های امتحانی. این فرایند واسازی کمک می‌کند تا به تحلیل عمیق‌تر و جامع‌تری از متون و سیاست‌های آموزشی پردازیم و راهکارهایی برای بهبود و اصلاح آنها ارائه دهیم.

۷. چگونگی اجرای واسازی

شکل ۲: مراحل اجرای یک پژوهش کیفی واسازی (خنیفرو و مسلمی، ۱۳۹۵، ص ۳۹۱)

شکل شماره دو به طور خلاصه و گویا، مراحل مختلف یک پژوهش کیفی را به تصویر کشیده است (خنifer و مسلمی، ۱۳۹۵، ص ۳۹۱). نقشه راه یک پژوهش واسازانه را به تصویر می کشد، سفری پریچ وخم که از انتخاب موضوع آغاز شده و با ارائه نظریه پایان می یابد. این سفر، نه یک خط مستقیم، بلکه حرکتی رفت و برگشتی است که در آن پژوهشگر مدام در حال بازبینی و بازاندیشی داده ها، مفروضات و تفاسیر خود است. در این مسیر، پژوهشگر نه تنها به دنبال کشف معنای پنهان متون است، بلکه به دنبال برهم زدن ساختارهای تثبیت شده و آشکارسازی تناقضات و ابهامات است. این فرایند، مانند یک کاوشگر است که با ذره بین به بررسی دقیق تک تک اجزای متن می پردازد، سپس به عقب برمی گردد تا ارتباط آنها با کل را درک کند و در نهایت، با ارائه تفسیری جدید، دیدگاه های رایج را به چالش می کشد.

برای مثال، یک پژوهشگر واسازانه که در حال بررسی یک داستان عاشقانه کلاسیک است، ممکن است ابتدا با دقت به کلمات و جملات توجه کند، سپس به مفروضات جنسیتی و فرهنگی نهفته در داستان پردازد و در نهایت، با آشکارسازی تناقضات و ابهامات، تفسیری نو از داستان ارائه دهد که فراتر از قرائت های سنتی باشد. در ادامه در جدول شماره دو به تشریح مفصل مراحل انجام روش پژوهش واسازی به صورت کاربردی با بیان یک مصداق در حوزه مدیریت آموزشی پرداخته شده است. عناوین مرحله و شرح مرحله در جدول شماره دو برگرفته شده از تصویر شماره یک (خنifer و مسلمی، ۱۳۹۵، ص ۳۹۱) می باشد.

جدول ۱: چهارچوب عملیاتی یک پژوهش کیفی واسازی

مرحله	شرح مرحله	مصداق (ارزشیابی تحصیلی و نمره)
طراحی پژوهش	انتخاب موضوع و بیان مسئله اولین گام در هر پژوهش مشخص می کند که پژوهشگر قصد دارد به چه سؤالی پاسخ دهد و چه مشکلی را حل کند.	واکای مفهوم «نمره» در ارزشیابی تحصیلی: آیا نمره تنها معیار سنجش یادگیری دانش آموزان است؟ آیا روش های سنتی ارزشیابی، توانایی ها و استعداد های همه دانش آموزان را به طور یکسان می سنجند؟
	بیان هدف و سؤالات پژوهش مشخص کردن اینکه می خواهیم با انجام این پژوهش به چه چیزی برسیم و برای رسیدن به آن، چه پرسش هایی را باید پاسخ دهیم.	هدف: آشکارسازی مفروضات پنهان در مفهوم «نمره» و ارائه تعریفی جامع تر و واقع بینانه تر از ارزشیابی تحصیلی. سؤالات: چه عواملی در تعریف نمره نادیده گرفته شده اند؟ چه تعارضاتی در مفاهیم مختلف ارزشیابی وجود دارد؟ آیا نمره می تواند به تنهایی نشان دهنده یادگیری عمیق باشد؟
	انتخاب طرح پژوهش کیفی و توجیه آن مشخص کردن روش تحقیقی مناسب برای پاسخ به سؤالات پژوهش و دلیل انتخاب آن روش خاص را با توجه به ماهیت موضوع و اهداف پژوهش، به طور منطقی توضیح دهد.	توجیه: روش واسازی به ما امکان می دهد تا مفاهیم و ساختارهای پنهان در ارزشیابی نمره ها را آشکار کنیم و آنها را به چالش بکشیم. این روش به ما کمک می کند تا از طریق تحلیل انتقادی، ساختارهای قدرت و دانش موجود در سیستم های ارزشیابی را بررسی کنیم و جایگزین های دموکراتیک تر و جامع تر را پیشنهاد دهیم.
	تمرکز بر یک قلمرو ویژه، جامعه مورد مطالعه و ویژگی های مورد مطالعه پژوهشگر محدوده مشخصی را برای مطالعه خود انتخاب و به بررسی دقیق افراد، گروه ها یا پدیده های خاصی در آن محدوده پردازد. این کار باعث می شود که پژوهش دقیق تر و عمیق تر شود.	تمرکز طرح پژوهش کیفی واسازی بر ارزشیابی در دوره متوسطه دوم. جامعه مورد مطالعه: معلمان، دانش آموزان و مدیران مدارس. ویژگی های مورد مطالعه: تجربیات آنها از سیستم ارزشیابی فعلی، دیدگاه هایشان درباره نقش نمرات در یادگیری، چالش های موجود در سیستم ارزشیابی.
	نمونه گیری از افراد، رفتارها یا وقایع انتخاب بخشی از جامعه مورد مطالعه (افراد، رفتارها یا رویدادها) به عنوان نماینده کل جامعه برای پژوهش، این کار به پژوهشگر اجازه می دهد بدون بررسی همه موارد، به نتایج کلی دست پیدا کند.	انتخاب نمونه ای متنوع از معلمان، دانش آموزان و مدیران با سطوح تجربه و دیدگاه های مختلف.
گردآوری داده ها	تعیین نحوه مشارکت پژوهشگر در مطالعه مشخص کردن اینکه پژوهشگر تا چه حد در	حضور فعال پژوهشگر در کلاس ها و جلسات شورای مدرسه به عنوان یک ناظر، مصاحبه های عمیق با افراد انتخاب شده.

مرحله	شرح مرحله	مصادق (ارزشیابی تحصیلی و نمره)
	جریان جمع‌آوری داده‌ها و تعامل با شرکت‌کنندگان فعالانه نقش داشته باشد و شامل تصمیم‌گیری در مورد میزان دخالت پژوهشگر، نوع تعامل با شرکت‌کنندگان و حفظ بی‌طرفی است.	
	تعیین روش گردآوری اطلاعات انتخاب بهترین ابزار یا روش برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز در پژوهش، این انتخاب بر اساس نوع سؤالات پژوهشی و ماهیت موضوع تحقیق انجام می‌شود.	مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته، مشاهده مشارکتی، تحلیل اسناد (برنامه‌های درسی، کارنامه‌ها، نظرات دانش‌آموزان)
	آماده‌سازی ابزار و گردآوری اطلاعات طراحی و ساخت ابزارهایی مانند پرسش‌نامه، مصاحبه یا مشاهده برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز پژوهش، پس از آماده‌سازی ابزار، محقق با استفاده از این ابزارها اقدام به جمع‌آوری اطلاعات از جامعه آماری خود می‌کند.	طراحی دستورالعمل مصاحبه، تهیه چک لیست برای مشاهده، جمع‌آوری اسناد مرتبط.
	بازنگری اسناد و رونویسی بررسی دقیق و همه‌جانبه اسناد و مدارک مرتبط با موضوع پژوهش و تبدیل آن به متن نوشتاری است. این مرحله به پژوهشگر کمک می‌کند تا اطلاعات دقیق و جامعی از موضوع به دست آورد و برای تحلیل داده‌ها آماده شود.	بازنگری کامل مصاحبه‌ها، تحلیل دقیق برنامه‌های درسی و کارنامه‌های دانش‌آموزان.
تجزیه و تحلیل داده‌ها	رویکردی عمیق به یادداشت‌ها و متون احصا شده با نگاه انتقادی پژوهشگر به‌جای پذیرش سطحی اطلاعات، به‌طور دقیق و موشکافانه به همه جزئیات و نکات ظریف موجود در داده‌های جمع‌آوری شده (مانند نتایج مصاحبه‌ها، اسناد و ...) توجه می‌کند و با نگاهی پرسشگرانه و منتقدانه، به‌دنبال یافتن معانی پنهان، تناقضات و الگوهای غیرمنتظره در آنها است.	بررسی دقیق مصاحبه‌ها و اسناد برای یافتن تناقضات، مفروضات پنهان، و مفاهیم چنگان.
	بررسی جز به جز عناصر مفهومی یک متن یا چهارچوب دقیقاً به اجزای تشکیل‌دهنده معنایی یک متن یا ساختار خاص نگاه کردن و آنها را به دقت تحلیل کردن. این کار مثل این است که یک پازل را تکه‌تکه کنیم و هر تکه را جداگانه بررسی کنیم تا به معنای کلی آن پی ببریم.	تحلیل دقیق مفاهیمی مانند "یادگیری عمیق"، "ارزشیابی مستمر"، "نقش نمره در انگیزش دانش‌آموزان" در ارزشیابی نمرات.
	تلاش برای متزلزل باورهای موهوم در خصوص موضوع و محتوا به جای تخریب آن پژوهشگر به‌جای رد کردن کامل یک باور یا نظریه، سعی می‌کند با بررسی دقیق و منطقی، نقاط ضعف و شکاف‌های موجود در آن را نشان دهد و به این ترتیب، به خواننده کمک می‌کند تا به‌طور مستقل به ارزیابی مجدد آن باور بپردازد.	به چالش کشیدن باورهای رایج درباره نقش نمره، مانند اینکه نمره تنها معیار سنجش یادگیری است!
	شکار تفاوت‌ها و زاویه‌ها در متون مورد بررسی بررسی دقیق متون مختلف برای یافتن اختلاف‌نظرها، دیدگاه‌های متفاوت و جنبه‌های	مقایسه دیدگاه‌های معلمان، دانش‌آموزان و مدیران درباره ارزشیابی نمرات، شناسایی تفاوت‌های بین گروه‌های مختلف.

مرحله	شرح مرحله	مصدق (ارزشیابی تحصیلی و نمره)
	نادیده گرفته شده، این کار به پژوهشگر کمک می‌کند تا به درک عمیق‌تری از موضوع دست یابد و نقاط قوت و ضعف نظریه‌های مختلف را شناسایی کند.	
	جابه‌جایی مداوم مفروضات بدیهی مرکزی و محوری زیر سؤال بردن و بررسی مجدد باورها و فرض‌هایی که به‌طور معمول به‌عنوان حقایق مسلم پذیرفته می‌شوند. این کار به پژوهشگر کمک می‌کند تا به دیدگاه‌های جدید و غیرمنتظره‌ای دست پیدا کند.	پرسیدن سؤالات اساسی درباره ماهیت ارزشیابی، نقش نمره در یادگیری، و رابطه بین ارزشیابی و انگیزش دانش‌آموزان. مانند: آیا می‌توان ارزشیابی را به‌طور کامل از آموزش جدا دانست؟ نمره به‌عنوان یک عدد، تا چه اندازه می‌تواند نماینده واقعی یادگیری و توانایی‌های دانش‌آموز باشد؟ آیا انگیزه ذاتی دانش‌آموزان را می‌توان صرفاً با ارزشیابی و نمره افزایش داد؟
	تحمل پارادوکس‌ها (تناقض‌نماها) و رسیدن به شناختی تازه پژوهشگر باید بتواند در طول پژوهش، با ایده‌ها و یافته‌های متناقض روبه‌رو شود و به‌جای رد کردن آنها، آنها را به‌عنوان فرصتی برای کشف ابعاد جدید و پیچیده‌تر موضوع در نظر بگیرد. با پذیرش این تناقض‌ها، پژوهشگر می‌تواند به درک عمیق‌تر و جامع‌تری از موضوع دست پیدا کند.	پذیرش اینکه ارزشیابی نمرات هم مزایا و هم معایبی دارد و هیچ سیستم ارزشیابی واحدی برای همه مناسب نیست.
	رسیدن به مرحله برملاسازی برای نمایش تفاوت‌ها پژوهشگر پس از تحلیل عمیق داده‌ها، به جایی می‌رسد که می‌تواند تفاوت‌ها، تضادها و الگوهای پنهان در داده‌ها را به‌روشنی نشان دهد و به عبارتی، پرده از واقعیت‌های جدیدی بردارد.	ارائه یک مدل چندبعدی از ارزشیابی که تفاوت‌های فردی و فرهنگی را در نظر می‌گیرد.
ارائه نتایج، تهیه گزارش و ارزیابی	نوشتن یافته‌ها و تجزیه و تحلیل بیان نتایج حاصل از پژوهش به‌صورت روشن، منظم و قابل فهم، همراه با تفسیر و تحلیل عمیق این نتایج، پژوهشگر باید به سؤالات پژوهش پاسخ و نشان دهد که چگونه داده‌های جمع‌آوری شده از طریق تجزیه و تحلیل، به نتایج پژوهش منجر شده‌اند.	ارائه یافته‌های کیفی به‌صورت روایت‌های غنی و مثال‌های واقعی.
	نوشتن نتیجه‌گیری‌ها و مفاهیم خلاصه‌سازی و تفسیر یافته‌های پژوهش به شکلی است که نشان دهد پژوهشگر به چه نتایج جدیدی رسیده و این نتایج چه اهمیتی دارند. در این مرحله، پژوهشگر باید مفاهیم کلیدی و الگوهای شناسایی شده در داده‌ها را استخراج کرده و ارتباط آنها را با سؤالات پژوهش و ادبیات موجود توضیح دهد.	ارائه یک تعریف جدید و جامع‌تر از ارزشیابی تحصیلی که بر اساس یافته‌های پژوهش استوار باشد. به‌عنوان نمونه: ارزشیابی تحصیلی فرایندی پویا، مستمر و چندوجهی که با هدف جمع‌آوری اطلاعات جامع و دقیق در مورد یادگیری دانش‌آموزان، در طول فرایند آموزش انجام می‌شود. این فرایند نه تنها به سنجش دانش و مهارت‌های شناختی، بلکه به ارزیابی رشد فردی، اجتماعی و عاطفی دانش‌آموزان نیز می‌پردازد. هدف نهایی ارزشیابی، بهبود کیفیت آموزش و یادگیری و کمک به رشد همه جانبه دانش‌آموزان است.
	تهیه پیش‌نویس، پرداخت متن و انتشار نوشتن نسخه اول یافته‌های پژوهش، ویرایش و بهبود آن، و درنهایت ارائه آن به جامعه علمی از طریق مجلات، کنفرانس‌ها یا سایر روش‌های انتشار است.	نگارش مقاله پژوهشی و ارائه آن در کنفرانس‌ها و مجلات علمی بر اساس نتایج طرح پژوهش کیفی و اساسی.
	ارزیابی کیفیت پژوهش این فرایند شامل یک عمل نقادانه فراگیر بررسی دقیق روش‌های جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها،	استفاده از معیارهای ارزیابی کیفیت پژوهش کیفی برای تضمین اعتبار و روایی یافته‌ها.

مرحله	شرح مرحله	مصادق (ارزشیابی تحصیلی و نمره)
	تضادها و نتیجه‌گیری‌ها است تا مشخص شود که آیا نتایج حاصل از پژوهش قابل اعتماد و قابل تعمیم به سایر موارد مشابه هستند یا خیر.	
ارائه یافته‌ها و نظریه	روایت منسجم و جذاب از یافته‌ها، بیان تفاوت‌ها بین یافته‌های خود و پژوهش‌های پیشین و در صورت امکان، با توجه به یافته‌های خود، نظریه‌های جدیدی را مطرح کند.	پژوهش ما با بررسی عمیق ادبیات تخصصی و تحلیل داده‌های کیفی و کمی، تصویری متفاوت از نقش نمره در ارزشیابی تحصیلی ارائه می‌دهد. یافته‌های ما نشان می‌دهند که نمره تنها یک قطعه کوچک از جورچین یادگیری است و نمی‌تواند به‌تنهایی موفقیت دانش‌آموزان را بسنجد. تأکید بر رقابت از طریق نمره، نه‌تنها انگیزه درونی دانش‌آموزان را کاهش می‌دهد، بلکه مانع از رشد همه جانبه آنها می‌شود. در عوض، ارزشیابی باید به‌عنوان ابزاری برای تسهیل یادگیری و ایجاد محیطی حمایتی و مشارکتی برای دانش‌آموزان عمل کند. با تغییر رویکرد از نمره‌محوری به یادگیری‌محور، می‌توانیم سیستم ارزشیابی را طراحی کنیم که به‌جای تمرکز بر مقایسه دانش‌آموزان با یکدیگر، بر رشد فردی و ارتقای توانایی‌های هر یک تمرکز کند. این تغییر رویکرد، نه‌تنها به بهبود کیفیت آموزش کمک می‌کند، بلکه به ایجاد نسلی از دانش‌آموزان خلاق، کنجکاو و توانمند منجر خواهد شد.

۸. تحلیل نقاط قوت و ضعف این پژوهش‌ها

این روش نیز مانند هر ابزار دیگری، دارای محدودیت‌ها و چالش‌هایی است. در این بخش، با بسط دادن به نکات قبلی و ارائه مثال‌های بیشتر، به تحلیل عمیق‌تر نقاط قوت و ضعف روش واسازی خواهیم پرداخت.

۸-۱. نقاط قوت روش واسازی

۱. کشف لایه‌های پنهان معنا: واسازی با تمرکز بر زیر متن‌ها، مفروضات پنهان و روابط قدرت، به پژوهشگران کمک می‌کند تا به درک عمیق‌تری از پدیده‌های اجتماعی، فرهنگی و زبانی دست یابند. به‌عنوان مثال، در تحلیل یک متن ادبی، واسازی می‌تواند به کشف لایه‌های معنایی پنهان در زیر سطح متن بپردازد و نشان دهد که چگونه قدرت و ایدئولوژی در شکل‌دهی به معنا نقش دارند.

۲. انتقاد از مفروضات: واسازی با به چالش کشیدن مفروضات و تعاریف رایج، به ایجاد دانش جدید و تحول در تفکر کمک می‌کند. برای نمونه، در مطالعات فرهنگی، واسازی می‌تواند به نقد مفاهیم سنتی مانند هویت، جنسیت و نژاد بپردازد و نشان دهد که چگونه این مفاهیم ساخته‌های اجتماعی و تاریخی هستند.

۳. توجه به تفاوت‌ها و چندگانگی معنا: واسازی با تأکید بر تفاوت‌ها و چندگانگی معنا، از یکسان‌سازی و ساده‌سازی پدیده‌ها پرهیز می‌کند در تحلیل یک گفتمان خاص، واسازی می‌تواند نشان دهد که چگونه افراد مختلف معانی متفاوتی از یک واژه یا عبارت واحد دارند.

۴. انعطاف‌پذیری: روش واسازی به دلیل ماهیت باز و انعطاف‌پذیر خود، می‌تواند در حوزه‌های مختلف علوم انسانی به کار گرفته شود و برای تحلیل انواع داده‌های کیفی مناسب است. از واسازی می‌توان برای تحلیل متون، تصاویر، فیلم‌ها و حتی داده‌های مصاحبه استفاده کرد.

واسازی، به ما امکان می‌دهد تا از سطح ظاهری پدیده‌ها عبور و به لایه‌های پنهان معنا نفوذ کنیم. این روش، با زیر سؤال بردن مفروضات و تعاریف رایج، پنجره‌ای نو به سوی درک پیچیدگی‌های جهان می‌گشاید. واسازی نشان می‌دهد که معانی ثابت و یکسانی وجود ندارد؛ بلکه هر مفهوم، براساس بافت و موقعیت، می‌تواند تفسیرهای متعددی داشته باشد. این رویکرد، ما را از دام ساده‌سازی و یکسان‌سازی پدیده‌ها رها کرده و به درک عمیق‌تر و چندوجهی‌تری از واقعیت رهنمون می‌کند. برای مثال، اگر به یک فیلم سینمایی نگاه کنیم، یک تحلیل‌گر عادی ممکن است فقط به داستان و شخصیت‌ها توجه کند؛ درحالی‌که یک تحلیل‌گر واسازی، با تمرکز بر نشانه‌ها، نمادها و روابط قدرت پنهان در فیلم، لایه‌های عمیق‌تری از معنا را آشکار می‌کند و نشان می‌دهد که چگونه ایدئولوژی و فرهنگ در شکل‌دهی به روایت فیلم نقش داشته‌اند. به این ترتیب، واسازی نه‌تنها یک ابزار تحلیلی، بلکه یک

شیوه تفکر است که ما را به چالش می‌کشد تا از نگاه‌های سطحی فاصله بگیریم و به درک ژرف‌تری از جهان پیرامون خود دست یابیم. واسازی، دیدگاهی است که به ما می‌آموزد هیچ چیز مطلق نیست و همه چیز در حال تغییر و بازآفرینی است.

۸-۲. نقاط ضعف روش واسازی

۱. پیچیدگی و ابهام: واسازی به دلیل پیچیدگی و ماهیت انتزاعی‌اش شناخته شده است. این می‌تواند درک و کاربرد مؤثر آن را هم برای پژوهشگران و هم برای خوانندگان عادی دشوار کند. تحلیل‌های واکاوی‌گرایانه می‌توانند مترکم و درکشان چالش‌برانگیز باشد که می‌تواند دسترسی و عملی بودن آن را محدود کند. این می‌تواند به سوء تفاهم و حتی تحریف اهداف و روش‌های آن منجر شود.

۲. شک‌گرایی و نسبی‌گرایی: تأکید واسازی بر بی‌ثباتی معنا و نقد دوقطبی‌ها می‌تواند به نوعی شک‌گرایی و نسبی‌گرایی منجر شود؛ درحالی‌که این می‌تواند ابزاری ارزشمند برای پرسش از ساختارهای قدرت و سلسله‌مراتب تثبیت‌شده باشد؛ اما همچنین می‌تواند احساس پوچ‌گرایی ایجاد کند. اگر هیچ امکانی برای معنای مشترک وجود ندارد، پس هدف چیست؟

۳. فقدان راه‌حل‌های سازنده: واکاوی‌گرایی اغلب به عنوان روشی انتقادی دیده می‌شود که متن‌ها و ایده‌های موجود را واکاوی می‌کند؛ اما لزوماً راه‌حل‌های سازنده یا تفسیرهای جایگزین ارائه نمی‌دهد. منتقدان استدلال می‌کنند که این روش ممکن است بیش از حد بر نقد متمرکز باشد بدون اینکه مسیر روشنی را برای درک یا تفسیر متون ارائه دهد.

۴. چالش‌های اقتدارستنی: واسازی روشی است که به دنبال یافتن معانی پنهان و زیر سؤال بردن ایده‌های پذیرفته‌شده در ادبیات و فلسفه است. این روش می‌تواند برای کسانی که به دنبال تفسیرهای ساده و مشخص هستند، کمی پیچیده و حتی آزاردهنده باشد؛ زیرا واکاوی‌گرایی اغلب به جای دادن پاسخ‌های قطعی، سؤال‌های جدیدی را مطرح می‌کند.

۵. تأکید بیش از حد بر متن: وقتی از این روش برای بررسی یک متن استفاده می‌شود، گاه آن قدر روی کلمات و ساختار جمله‌ها تمرکز می‌کنیم که از دیدن چیزهای بزرگ‌تر غافل می‌شویم. ممکن است فراموش کنیم که این متن در چه زمانی و مکانی نوشته شده، نویسنده‌اش چه می‌خواسته بگوید، یا چه اتفاقات تاریخی روی داده که روی این متن تأثیر گذاشته است. این تمرکز زیاد روی خود متن، مثل این می‌ماند که بخواهیم یک درخت را فقط از نزدیک نگاه کنیم و از دیدن جنگل غافل شویم. این کار باعث می‌شود که نتوانیم درک کاملی از متن پیدا کنیم و تفسیرهایمان محدود شود.

۶. نگرانی‌های اخلاقی: منتقدان بر این باورند که این روش با ایجاد شک‌گرایی شدید در مورد همه مفاهیم، به زیر سؤال بردن بنیادهای اخلاقی و ارزش‌ها می‌پردازد. در این رویکرد، مرزهای بین حق و باطل مبهم شده و مسئولیت‌پذیری فردی در قبال اعمال و گفته‌های خود کاهش می‌یابد. برخی معتقدند که این رویکرد می‌تواند به نسبی‌گرایی افراطی منجر شود و در نهایت، به تضعیف ساختارهای اجتماعی و اخلاقی جامعه باعث شود.

بنابراین، واسازی با وجود توانایی بالقوه‌اش در آشکارسازی لایه‌های پنهان معنا و به چالش کشیدن مفروضات تثبیت‌شده، همچون شمشیری دو لبه عمل می‌کند که در دست ناآگاهان می‌تواند به جای روشن‌گری، موجبات سردرگمی و ابهام را فراهم آورد. این روش، با تمرکز بر پیچیدگی‌های زبانی و ساختاری، اغلب در دام انتزاع و ابهام گرفتار می‌شود و در نتیجه، نه تنها برای خوانندگان عادی، بلکه برای پژوهشگران نیز به ابزاری دست‌نیافتنی تبدیل می‌شود. این ابهام، نه تنها درک مفاهیم واسازی را دشوار می‌کند، بلکه می‌تواند به سوء برداشت و تحریف اهداف اصلی آن منجر شود.

افزون‌براین، تأکید بیش از حد واسازی بر بی‌ثباتی معنا و نقد دوقطبی‌ها، می‌تواند به نوعی نسبی‌گرایی افراطی و شک‌گرایی بی‌هدف منجر شود؛ جایی که هیچ معنای مشترکی وجود ندارد و هر تفسیری به اندازه دیگری معتبر تلقی می‌شود. این امر، نه تنها هدف غایی پژوهش را زیر سؤال می‌برد، بلکه می‌تواند احساس پوچی و بی‌هدفی را نیز در پی داشته باشد. واسازی، غالباً بدون ارائه راه‌حل‌های سازنده یا تفسیرهای جایگزین، صرفاً به نقد و واکاوی متن بسنده می‌کند و در نتیجه، خواننده را در دریایی از انتقادات رها می‌کند.

این رویکرد، موجب می‌شود که اساسی به‌جای آنکه ابزاری برای فهم عمیق‌تر باشد، به مانعی برای دستیابی به معنای روشن‌تر تبدیل شود. چالش با اقتدار سنتی و تمرکز صرف بر متن، به‌نوبه‌خود، می‌تواند به نادیده گرفتن بافت تاریخی، اجتماعی و فرهنگی متن منجر شود و در نتیجه، درک جامعی از آن را ناممکن کند. درنهایت، نگرانی‌های اخلاقی ناشی از اساسی، به‌ویژه در زمینه تضعیف ارزش‌های اخلاقی و مسئولیت‌پذیری فردی نشان می‌دهد که این روش، با وجود پتانسیل‌هایش، نیازمند رویکردی متعادل‌تر و آگاهانه‌تر است تا از تبدیل شدن به ابزاری مخرب جلوگیری شود. به‌دیگرسخن، اساسی باید به‌عنوان ابزاری برای تحلیل و نقد به کار گرفته شود، نه به‌عنوان هدفی فی‌نفسه که به نسبی‌گرایی و بی‌اخلاقی منجر شود.

۸-۳. ارتباط و اساسی با سایر روش‌های پژوهش کیفی

و اساسی، به‌عنوان روشی تحلیلی و فلسفی، با طیف گسترده‌ای از روش‌های پژوهش کیفی در تعامل است. این ارتباط می‌تواند به‌صورت تأثیرگذاری متقابل، همگرایی در برخی مفاهیم یا حتی تقابل و نقد باشد. برای درک بهتر این ارتباط، بهتر است به برخی از روش‌های پژوهش کیفی رایج و نقاط تلاقی و تفاوت آنها با و اساسی بپردازیم.

الف) پدیدارشناسی: هر دو روش، به‌دنبال درک عمیق از تجربه‌های زیسته هستند؛ اما پدیدارشناسی بیشتر به‌دنبال کشف ساختارهای اساسی تجربه است؛ درحالی‌که و اساسی به‌دنبال آشکارسازی تناقضات، چندلایه‌ای بودن و ماهیت متناقض این ساختارهاست.

ب) تحلیل گفتمان: هر دو روش، به زبان و گفتار به‌عنوان ابزار تولید معنا توجه دارند؛ اما تحلیل گفتمان بیشتر به‌دنبال بررسی قدرت و ایدئولوژی نهفته در گفتمان است؛ درحالی‌که و اساسی به‌دنبال آشکارسازی ساختارهای عمیق‌تر زبان و نقش آن در شکل‌دهی به واقعیت است.

ج) قوم‌نگاری: هر دو روش، به مطالعه فرهنگ‌ها و گروه‌های اجتماعی توجه دارند؛ اما قوم‌نگاری بیشتر به‌دنبال توصیف جامع و عینی یک فرهنگ است؛ درحالی‌که و اساسی به‌دنبال نقد و تحلیل انتقادی مفروضات و باورهای فرهنگی است.

د) نظریه گراندد تئوری: هر دو روش، به اهمیت زمینه و بافت در تفسیر پدیده‌ها توجه دارند؛ اما نظریه زمینه‌گذاری بیشتر به‌دنبال درک معنای پدیده‌ها از دیدگاه افراد بومی است؛ درحالی‌که و اساسی به‌دنبال آشکارسازی ساختارهای قدرت و دانش است که بر این معانی تأثیر می‌گذارند.

ه) تحلیل مضمون: هر دو روش، به‌دنبال کشف مضامین پنهان در داده‌ها هستند؛ اما تحلیل مضمون بیشتر به‌دنبال طبقه‌بندی و کدگذاری مضامین است؛ درحالی‌که و اساسی به‌دنبال آشکارسازی روابط پیچیده و متناقض بین مضامین است.

پس همان‌گونه که بیان شد، و اساسی، همچون یک کارآگاه، در کنار دیگر روش‌های پژوهش کیفی به بررسی پدیده‌ها می‌پردازد؛ اما با رویکردی متفاوت. به‌عنوان مثال، در مطالعه یک پدیده اجتماعی مانند «مهاجرت»، یک پژوهشگر پدیدارشناسی به‌دنبال درک تجربه مهاجرت از دیدگاه مهاجران است؛ درحالی‌که یک پژوهشگر و اساسی به‌دنبال آشکارسازی تضادها و ابهام‌هایی است که در تعریف «مهاجرت» وجود دارد و چگونگی بازتولید ساختارهای قدرت از طریق این تعریف را بررسی می‌کند. به این ترتیب، و اساسی نه تنها رقیب، بلکه مکملی برای سایر روش‌های پژوهش کیفی است که با نگاهی انتقادی و موشکافانه، ابعاد جدیدی از پدیده‌ها را آشکار می‌کند.

۹. نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف واکاوی روش‌شناسی و اساسی در پژوهش کیفی، دریچه‌ای نو به‌سوی فهم عمیق‌تر از داده‌های کیفی، به‌ویژه در حوزه‌های اجتماعی، فرهنگی و تربیتی گشود. با تکیه بر مبانی فلسفی و اساسی دریدا، و با ارائه چهارچوبی عملیاتی، این پژوهش به

کنکاش در روش‌ها، مزایا، چالش‌ها و کاربردهای واسازی در پژوهش‌های کیفی پرداخت. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهند که واسازی، به مثابه ابزاری تحلیلی - انتقادی، با زیر سؤال بردن منطق مسلط و آشکارسازی تناقضات و پیش‌فرض‌های پنهان در متون و داده‌ها، امکان تحلیل چندوجهی و غنی از پدیده‌های پیچیده اجتماعی و فرهنگی را فراهم می‌کند. این رویکرد، با تمرکز بر ناپایداری معنا، تفاوت، و روابط قدرت، پژوهشگران را به بازاندیشی در مفاهیم و ساختارهای موجود دعوت می‌کند.

به‌طورخاص، این پژوهش نشان می‌دهد که چگونه واسازی می‌تواند در حوزه مدیریت آموزشی، به تحلیل انتقادی برنامه‌های درسی، سیاست‌گذاری‌های آموزشی و ارزشیابی تحصیلی کمک کند و همان‌طورکه دریدا معتقد است پرداختن به محتوای درسی به‌عنوان مرجع مطلق را مورد تردید قرار می‌دهد. به نظر وی، هیچ متن فوق‌العاده و برتری وجود ندارد؛ بنابراین، هیچ برنامه درسی برتری نیز وجود ندارد و برنامه باید بر اساس شرایط و نیازهای محلی و حتی فردی، آن هم توسط خود فراگیران تنظیم شود (ابراهیم، بهشتی و کشاورز، ۱۳۸۹) و با واکاوی مفاهیمی مانند «نمره» و «موفقیت تحصیلی»، این پژوهش به چالش با باورهای رایج در مورد ارزشیابی پرداخت و راه را برای طراحی سیستم‌های ارزشیابی عادلانه‌تر و یادگیری محور هموار کرد.

باجوداین، پیچیدگی و ابهام ذاتی در روش واسازی، چالش‌هایی را نیز برای پژوهشگران ایجاد می‌کند. ضرورت آموزش و تمرین کافی برای اجرای صحیح این روش، و همچنین اهمیت توجه به زمینه و بافت در تفسیر داده‌ها، از جمله نکات کلیدی است که پژوهشگران باید مدنظر قرار دهند. درنهایت، این پژوهش نشان می‌دهد که واسازی، به‌عنوان رویکردی نوآورانه و تحول‌آفرین، می‌تواند به‌عنوان مکملی ارزشمند برای سایر روش‌های پژوهش کیفی استفاده شود و به درک ژرف‌تر و چندوجهی‌تر از پدیده‌های اجتماعی و تربیتی کمک کند. این رویکرد با گشودن دریچه‌ای به‌سوی تفکر انتقادی و بازاندیشی در مفروضات موجود، زمینه را برای تحولات مثبت در حوزه‌های مختلف علوم انسانی فراهم می‌آورد. پژوهش‌های آتی می‌توانند به بررسی کاربرد واسازی در زمینه‌های خاص‌تر و با جامعه‌های مورد مطالعه متنوع‌تر بپردازند و به غنای بیشتر این حوزه کمک کنند.

منابع

۱. آهی، محمد و محمد طاهری. (۲۰۱۹). «نقد و تحلیل نظریه ساخت‌شکنی دریدا در فهم متون». نقد و نظر، ۲۴(۹۳): ۱۲۷-۱۴۹.
۲. ابراهیمی، احترام؛ بهشتی، سعید و سوسن کشاورز. (۲۰۱۰). «بررسی اندیشه‌های تربیتی دریدا و نقد آن». رویکردهای نوین آموزشی، ۱۵(۱): ۱۴۹-۱۷۰.
۳. بالو، فرزاد. (۲۰۲۲). «از هرمنوتیک فلسفی گادامری تا ساختارشناسی دریدایی». نقد و نظریه ادبی، ۶(۲): ۲۹-۵۰.
۴. بهادری، سعید و سیف‌الله فضل‌اللهی قمشی. (۱۳۹۸). «مطالعه‌ای موردی در روش‌شناسی پژوهش واسازی به‌عنوان یک پژوهش کیفی». عیار پژوهش در علوم انسانی، ۱۰(۲) (پیاپی ۲۰): ۵۳-۶۶.
۵. حانیه، فلاکی؛ محمدنصور، رشیدیان، عبدالکریم و شادی عزیزی. (۲۰۲۳). «بازخوانی کتاب «دگرگونی آرمان‌ها در معماری مدرن ۱۷۵۰-۱۹۵۰» اثر پیتر کالینز، بر اساس ساختارگشایی دریدا». مجله پژوهش‌های فلسفی، ۱۷(۴۴): ۲۹۶-۳۱۱.
۶. خاتمی، محمود. (۱۳۸۶). «دریدا و ساختارشناسی». اشراق، ۲(۴ و ۵): ۲۱۳-۲۲۴.
۷. خینفر، حسین و ناهید مسلمی. (۱۳۹۵). اصول و مبانی روش‌های پژوهش کیفی رویکردی نو و کاربردی. تهران: نگاه دانش.
۸. رحیمی زنجانبر، امیرحسین؛ بستانی، فاطمه و حسین زارع. (۲۰۱۹). «تحلیل نشانه - روان‌کاوی رمان نوجوان «مسابقه دات کام» با رویکرد واسازی». پژوهش‌های زبانی، ۱۰(۱): ۵۹-۸۲.
۹. شاقول، یوسف و سیدرحمان مرتضوی. (۲۰۱۱). «دریدا و دموکراسی». جستارهای سیاسی معاصر، ۱(۲): ۴۷-۶۳.
۱۰. ضمیران، محمد. (۱۳۹۵). ژاک دریدا و متافیزیک حضور. تهران: هرمس.
۱۱. طاهرخانی، مصطفی و سید محمد قاری سید فاطمی. (۲۰۲۳). «ژاک دریدا و واسازی قانون». فصلنامه تحقیقات حقوقی، ۲۵(۱۰۰): ۵۹-۸۵.
۱۲. فتح‌الله‌زاده، حسن. (۲۰۱۲). «دریدا و گفتمان علوم انسان». شناخت، ۴(۲): ۱-۱۱.
۱۳. کریم‌زاده، بهمن؛ یاری دهنوی، مراد؛ باقری نوع‌پرست، خسرو و حمیدرضا علوی. (۲۰۱۹). «فلسفه نوشتار از دیدگاه دریدا و پیامدهای آن در تعلیم و تربیت». پژوهش‌نامه مبانی تعلیم و تربیت، ۹(۱): ۱۳۰-۱۴۹.
۱۴. کریمی گیلده، علی؛ صادق زاده قمصری، علیرضا؛ سجادی، سیدمهدی و خسرو باقری نوع‌پرست. (۲۰۱۶). «واسازی مفهوم «تفاوت‌های فردی دانش آموزان» و نقد آن از منظر رویکرد بازسازی». پژوهش‌نامه مبانی تعلیم و تربیت، ۶(۱): ۶۹-۸۲.
۱۵. کریمی، بیان. (۲۰۲۳). «ارزیابی مسئولیت‌های دانشگاه و دلالت‌های تربیتی آن در اندیشه دریدا». مدیریت دانشگاهی، ۲(۲): ۷۶-۹۵.
۱۶. منتظرانتم، مهدی و فرزاد غلامی. (۱۳۹۱). «نقد پسااستعماری روایت سریال قهوه تلخ از مدرنیته سیاسی ایرانی: با تأکید بر روش واسازی». مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۲۸(۸): ۱۲۱-۱۴۶.
۱۷. نجومیان، امیرعلی. (۱۳۸۵). «مفهوم دیگری در اندیشه ژاک دریدا (ج ۴)». مقاله ارائه شده در همایش ادبیات تطبیقی خودی از نگاه دیگری.
۱۸. ویستر، راجر. (۱۳۷۳). «ژاک دریدا و واسازی متن». ترجمه عباس بارانی. ارغنون، زمستان ۱۳۷۳، شماره ۴: ۲۵۱-۲۵۶.
۱۹. یوسفی، مهدی. (۱۳۹۷). «واسازی در جایگاه روش پژوهش کیفی: مطالعه موردی بررسی و تعیین اهداف تربیتی». عیار پژوهش در علوم انسانی، ۹(۲): ۱۹-۳۲.
۲۰. یوسفی، مهدی؛ ضرغامی همراه، سعید؛ فائدی، یحیی و علیرضا محمودنیا. (۱۳۹۴). «ساخت‌شکنی رابطه سلسله مراتب معلم و دانش‌آموز با توجه به اندیشه‌های ژاک دریدا». فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ۱۴(۵۵): ۳۷-۵۰.

References

21. Ahi, M., & Taheri, M. (2019). A critique and analysis of Derrida's theory of deconstruction in understanding texts. *Naqd o Nazar*, 24(93), 127–149. [In Persian].
22. Bahadori, S., & Ghomshe, S. F. (2019). A case study of deconstruction research methodology as a qualitative research. *The Criterion of Research in Humanities*, 10(2), 53–66. [In Persian].
23. Balu, F. (2022). From Gadamer's philosophical hermeneutics to Derrida's deconstruction. *Literary Criticism and Theory*, 6(2), 29–50. [In Persian].
24. Derrida, J. (2016). *Jacques Derrida and the metaphysics of presence*. Tehran: Hermes. [In Persian].
25. Ebrahim, E., Beheshti, S., & Keshavarz, S. (2010). An investigation of Derrida's educational thoughts and its critique. *New Approaches to Education*, 5(1), 149–170. [In Persian].
26. Fathzadeh, H. (2012). Derrida and the discourse of human sciences. *Shenakht*, 4(2). [In Persian].
27. Hosein, Kh., & Moslemi, N. (2019). *The principles and foundations of qualitative research methods: A new and applied approach*. Negah Danesh. [In Persian].
28. Karimi Gildeh, A., Sadeghzadeh Ghamsari, A., Sajadi, S. M., & Bagheri Nowparast, Kh. (2016). Deconstructing the concept of "individual differences of students" and its critique from the perspective of the reconstruction approach. *Journal of Foundations of Education*, 6(1), 69–82. [In Persian].
29. Karimi, B. (2023). Evaluation of university responsibilities and its educational implications in Derrida's thought. *University Management*, 2(2), 76–95. [In Persian].
30. Karimzadeh, B., Yaridehnavi, M., Bagheri Noaparast, K., & Alavi, H. R. (2019). Philosophy of writing from Derrida's point of view and its implications in education. *Research Journal of Education Fundamentals*, 9(1), 130–149. [In Persian].
31. Khatami, M. (2007). Derrida and deconstruction. *Eshraq*, 4. [In Persian].
32. Makhtari Far, D., Mohammadzadeh, Y., & Mohseni Zanouzi, S. J. (2021). The role of institutional quality in the impact of money supply growth on economic growth. *Economic Research*, 56(1), 111–143. [In Persian].
33. Montazer Ghaem, M., & Gholami, F. (2012). Postcolonial critique of the *Bitter Coffee* TV series' narrative of Iranian political modernity: With emphasis on the deconstruction method. *Cultural and Communication Studies*, 28(8), 121–146. [In Persian].
34. Najoomian, A. (2006). The concept of the other in the thought of Jacques Derrida (Vol. 4). Paper presented at the *Comparative Literature Conference, Self from the Perspective of the Other*. [In Persian].
35. Rahimi Zanjani Bar, A. H., Bestani, F., & Zare, H. (2019). Psychoanalytic analysis of the adolescent novel *Mosabgheh.com* with a deconstruction approach. *Journal of Linguistic Research*, 10(1), 59–82. [In Persian].
36. Shaghoul, Y., & Mortazavi, S. R. (2011). Derrida and democracy. *Contemporary Political Studies*, 1(2), 47–63. [In Persian].
37. Taherkhani, M., & Ghari Seyed Fatemi, S. M. (2023). Jacques Derrida and the deconstruction of law. *Quarterly Journal of Legal Research*, 25(100), 59–85. [In Persian].
38. Webster, R., & Barani, A. (1994). Jacques Derrida and the deconstruction of the text. *Organon*, 4. [In Persian].
39. Wright, A., Middleton, S., Hibbert, P., & Brazil, V. (2018). Getting on with field research using participant deconstruction. *Organizational Research Methods*, 23.

<https://doi.org/10.1177/1094428118782589>

40. Yousefi, M. (2019). Deconstruction as a qualitative research method: A case study of examining and determining educational goals. *The Criterion of Research in Humanities*, 9(2), 19–32. [In Persian].
41. Yousefi, M., Zarqami Hamrah, S., Ghaedi, Y., & Mahmoudnia, A. (2015). Deconstructing the hierarchical relationship between teacher and student with regard to Jacques Derrida's ideas. *Journal of Educational Innovations*, 14(55), 37–50. [In Persian].
42. Zendeabad, H., Falamaki, M. M., Rashidian, A., & Azizi, Sh. (2023). Rereading the book *The Transformation of Ideals in Modern Architecture 1750–1950* by Peter Collins, based on Derrida's deconstruction. *Journal of Philosophical Research*, 17(44), 296–311. [In Persian].